

[75. 10.]

BIJLAGE II.

VERSLAG DER COMMISSIE, belast met het afnemen
van het eindexamen der afdeeling B van de Rijks-
landbouwschool in 1887.

WAGENINGEN, 24 Juli 1887.

Aan den Heer Commissaris des Konings in de
provincie Gelderland.

De Commissie, benoemd bij uw besluit van 2 Mei 1887, n°. 2095/7, afdeeling middelbaar onderwijs, en bestaande uit de heeren dr. W. B. J. Van Eyk, voorzitter, L. Broekema, prof. dr. A. Mayer, D. R. Mansholt, dr. O. Pitsch, J. Jurling, dr. J. Ritzema Bos, dr. E. Giltay en mr. W. Reilingh, heeft de eer U het volgende verslag harer werkzaamheden te doen toekomen.

Het secretariaat werd waargenomen door mr. W. Reilingh. De Commissie vergaderde voor de eerste maal 7 Mei 1887. Deze samenkomst was voornamelijk gewijd aan de voorloopige regeling en verdeeling der werkzaamheden en de bespreking der beginselen, welke bij het afnemen en de beoordeeling der examens zouden moeten worden gevolgd.

In de tweede vergadering (dd. 25 Juni 1887) werden besproken en vastgesteld de onderwerpen, waarvan de schriftelijke behandeling aan de kandidaten zou worden opgedragen. Tevens werden toen de dagen bepaald zoowel voor het schriftelijk als mondeling examen, en wel voor het schriftelijk examen 2, 4, 5 Juli, voor het mondeling examen 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23 Juli.

In hare laatste vergadering, op 24 Juli, maakte de Commissie dit verslag op.

Het examen, t welk telken dage van 9—12 uren en van 1—4 uren werd gehouden, liep volgens het programma, vastgesteld bij beschikking van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, dd. 17 Maart 1882, over de volgende vakken:

a. kennis van de belangrijkste punten van den bouw, de verrichtingen en de natuurlijke verwantschap der cultuurgewassen, van de meest voorkomende plantenziekten en de maatregelen daartegen te nemen; examinerator dr. Giltay, assessor dr. Ritzema Bos;

b. kennis van de belangrijkste punten van den bouw, de verrichtingen en de natuurlijke verwantschap der huisdieren, kennis van de meest voorkomende schadelijke dieren en van de maatregelen welke daartegen te nemen zijn; examinerator dr. Ritzema Bos, assessor dr. Giltay;

c. kennis van de grondbewerking en de grondverbetering; examinerator dr. O. Pitsch, assessor de heer Mansholt;

d. kennis van den bouw der cultuurgewassen met het oog op bodem en klimaat, van het oogsten en het bewaren van den oogst, van de voornaamste bewerkingen die de landbouwvoortbrengselen moeten ondergaan, alvorens zij ten gebruike worden aangeboden, van de zoogenaamde

onkruiden; examinerator de heer Mansholt, assessor prof. dr. Mayer;

e. kennis van het landmeten voor zoover dit noodig is voor het opmeten en verdeelen van terreinen, van de beginselen van het waterpassen en van de voor den practischen landbouw noodige inhoudsberekeningen; examinerator de heer Jurling, assessor de heer Lako;

f. bekendheid met de constructie der gereedschappen, werktuigen en machines; examinerator de heer Lako, assessor de heer Jurling;

g, h. bekendheid met de bedrijfsleer, het kapitaal en den arbeid in hunne onderlinge verhouding, met den invloed van bodem, klimaat, en verkeerswegen, op de keuze van het te volgen landbouwstelsel met vruchtwisseling, belooning van den arbeid, pachtstelsels, met de algemeene inrichting der gebouwen bij landbouw, veeteelt en zuivelbereiding in gebruik; examinerator in de bedrijfsleer dr. Pitsch, assessor mr. Reilingh; examinerator in de staathuishoudkunde mr. Reilingh, assessor dr. Pitsch;

i. bekendheid met de verrichtingen van de plant, de vorming van den bodem en zijne physische en chemische eigenschappen, met de leer der bemesting en van de scheikundige samenstelling der natuurlijke en der kunstmatige meststoffen; examinerator prof. dr. A. Mayer, assessor dr. Giltay;

k. kennis van de inlandsche en van de belangrijkste buitenlandsche huisdierrassen en van het ontstaan daarvan, van veeteelt, veevoeding en verpleging, inzonderheid met het oog op verschillend gebruik dat van de dieren gemaakt wordt; examinerator de heer Broekema, assessor dr. Ritzema Bos;

l. kennis van de Nederlandsche zuivelbereiding en van de voornaamste methodes van zuivelbereiding in het buitenland; examinerator de heer L. Broekema, assessor prof. dr. A. Mayer;

m. bedrevenheid in het landbouwboekhouden; examinerator de heer Lako, assessor mr. Reilingh;

n. vaardigheid in het teekenen van eenvoudige of van de voornaamste deelen van meer samengestelde landbouwwerktuigen en van de indeeling der gebouwen bij landbouw, veeteelt of zuivelbereiding vereischt; examineratoren de heeren Jurling en Lako.

In alle vakken werd mondeling geëxamineerd, schriftelijk bovendien in de vakken a, b, c, d, i, m.

Ieder lid der Commissie woonde zooveel mogelijk de examina in alle vakken bij.

Twaalf kandidaten, allen leerlingen van de 3de klasse der afdeeling B van de Rijkslandbouwschool, hadden zich voor het examen aangegeven en hebben zich tot het einde daaraan onderworpen. Slechts aan een achttal van hen kon de Commissie het diploma, bedoeld in art. 57 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), uitreiken, en wel aan de heeren K. A. Van Bemmelen, van Leiden; F. Bezemer, van Delfshaven; I. A. A. Van der Ent, van Wageningen;

J. P. W. Houtman, van Wageningen; I. S. C. Kasteleyn, van Utrecht; L. Maes, van Arnhem; G. C. Spengler, van Renkum, en F. F. Stemmerik, van Amsterdam.

Reeds op de eerste vergadering werd de opmerking gemaakt, dat de duur van 9 of 10 dagen, dien het mondeling examen tot dusver innam, geacht moet worden niet zonder bezwaar voor de kandidaten te zijn. Men was van oordeel, dat dit gedeelte van het examen binnen korter tijdsbestek afloopen kon, indien men eene andere regeling in het leven riep.

Deze opmerking leverde de stof tot velerlei beschouwing, waarvan het gevolg was, dat het moderamen de taak werd opgedragen een nieuw plan te ontwerpen.

Ter voldoening aan deze opdracht kwamen in hare tweede bijeenkomst eenige voorstellen ter tafel.

Hoezeer erkennende, dat de leest, waarop deze geschoeid waren, zich in vele opzichten aanbeval boven die welke vroeger aangenomen is, bleek de toepassing er van niet mogelijk met eene Commissie, welke uit slechts 10 leden bestond. Zou althans de bepaling van art. 21, alin. 2, van het reglement voor de eindexamens der hoogere burgerscholen — eene bepaling, waarvan de heilzame en nuttige strekking ook door deze Commissie werd gevoeld — voor de Rijkslandbouwschool gelden, dan moest de Commissie over meer personeel, dan waaruit zij thans bestond, kunnen beschikken.

Het zal daarom overweging verdienen, dat — indien in 't vervolg de duur van het mondeling examen voor elken candidaat tot een kleiner tijdsbestek, bijv. van 3 dagen, gelijk in art. 19 van voornoemd reglement is vastgesteld, wordt bepaald — de Commissie, met het oog op de dertien vakken waarover het examen loopt, voortaan nog met eenige leden versterkt worde.

Ten aanzien van het examen zelf meent de Commissie nog de volgende opmerkingen te moeten maken. Het heeft haar getroffen, dat in de vakken *a*, *b* en *i* (kortelijk te noemen plantkunde, dierkunde en landbouwscheikunde) gemiddeld de laagste cijfers werden behaald, een feit waaruit af te leiden is dat de examinandi over het algemeen minder ontwikkeld waren in de theoretische dan in de toegepaste vakken. Ook bleek steeds bij elk der genoemde vakken afzonderlijk, dat die onderdeelen, welke tot eene onmiddellijke toepassing op de practijk aanleiding geven, veel beter waren beoefend dan de meer zuiver theoretische. Een belangrijk onderdeel van een dier vakken bleek zelfs geheel verwaarloosd. Hetzelfde geldt van vak *l* (veeteelt), ofschoon door velen blijkbaar met ijver en voorliefde beoefend. Bij geen der kandidaten waren de raskennis en de beoordeelingsleer onvoldoende te noemen; de kennis van

de voedingsleer echter en van de theorie van het fokken, die op scheikundigen en physiologischen grondslag moeten worden opgebouwd, lieten bij het meerendeel der kandidaten veel te wenschen over.

Hoezeer het als een gunstig verschijnsel moet worden beschouwd, dat de jongelieden, zelfs die, welke niet uit den landbouwenden stand afkomstig zijn, met bijzondere voorliefde de eigenlijke landbouvvakken beoefenen, moet toch bij de studie aan de afdeeling B der Rijkslandbouwschool niet worden vergeten dat de natuurwetenschappen een onmisbaren grondslag vormen voor eene degelijke studie der landbouwkunde.

In tegenstelling hiermede werd bij grondbewerking en grondverbetering (vak *c*) een gelukkig samengaan van de theorie en hare toepassing bij onderscheidene kandidaten geconstateerd.

Bij het examen in vak *d* (plantenteelt) gaven sommige kandidaten de blijken, dat zij de uitgebreide stof behoorlijk en zelfs uitstekend hadden verwerkt, en, ook met het oog op de practische uitvoering, zich een goed inzicht en juist oordeel hadden verworven.

De bewijzen van bekwaamheid liepen zóér uiteen ten aanzien van vak *k* (zuivelbereiding), een verschijnsel 'twelk te recht verwondering kan baren, omdat dit vak geene bijzondere moeilijkheden oplevert en de hulpmiddelen daarvoor aan de Rijkslandbouwschool zoo uitstekend zijn.

Voor het schriftelijk werk in het boekhouden (*m*) bleken de examinandi langer tijd noodig te hebben dan wenschelijk is. Geen hunner had de niet te groote taak geheel volbracht.

Van het examen in het teekenen waren de uitkomsten zeer middelmatig te noemen. Aan vijf der kandidaten kon geen hooger cijfer worden toegekend dan 5, terwijl slechts één candidaat het cijfer 8 mocht verwerven.

De overige vakken gaven geene aanleiding tot bijzondere opmerkingen.

Ten slotte moet de Commissie nog wijzen op het bedroevend verschijnsel, dat in de schriftelijke opstellen door bijna alle kandidaten de blijken werden gegeven van geringe kennis hunner moedertaal, zelfs van de grootste slordigheid in taal en stijl.

Hiermede meent de Commissie hare taak te hebben volbracht en legt zij die neder, u dank zeggende voor het in haar gestelde vertrouwen.

Namens de Commissie voornoemd,

W. B. J. VAN EYK, *Voorzitter.*

W. REILINGH, *Secretaris.*